

Щеглюк С.Д.

Метрополійні мережі ЄС: механізми співробітництва та можливості інтеграції для вітчизняних метрополій

У статті розкрито особливості міжмуниципального співробітництва міст-метрополій, виявлено мету співробітництва в умовах загострення конкуренції за трудові, інвестиційні, фінансові ресурси. Висвітлено основні елементи механізму інтеграції метрополій у мережі. Окреслено можливості використання зарубіжного досвіду для інтеграції вітчизняних регіональних метрополій до європейської урбаністичної мережі.

Ключові слова: метрополійні мережі, регіональна метрополія, механізм співробітництва.

Актуальність теми. У структуруванні сучасного економічного простору держав та регіонів важлива роль належить метрополіям, які формують центри опорних каркасів господарства. Про вплив метрополії на прилеглі території та навіть за межі адміністративних утворень, до яких вони входять відомо з праць багатьох дослідників: урбаністів, географів та економістів. В той час, як про особливості співпраці метрополій з аналогічними утвореннями та формування метрополійних мереж висвітлено лише загальні риси без конкретизації механізмів такої інтеграції. Посилення взаємозв'язків між метрополіями зумовлено новим принципом організації простору, що базується на зв'язках між віддаленими метрополіями, незалежно від масштабу і фізичної відстані між ними, зміна зв'язків між метрополією та прилеглою територією призводить до тіснішої співпраці між рівноцінними та рівносильними містами-метрополіями. Метрополізація є своєрідною відповіддю глобалізаційним викликам, що відображається у включенні в міжнародне співробітництво міст-метрополій [11, с.10-11]. Тому дослідження передумов формування метрополійних мереж та механізмів їх функціонування в регіоні стає важливим завданням регіональної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування міст-метрополій та особливості міжмуниципального співробітництва перебувають у фокусі досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Дружиніна [2], О. Денисенко [1], якою розкрито особливості процесів метрополізації зарубіжних держав та

здійснено оцінку місця українських міст у світовій метрополійній мережі, Л. Шевчук [9], яка описала польський досвід розвитку метрополій та розкрила можливості використання його для перспектив формування українських метрополій, С.Шульц [10], яка зосередила увагу на розвитку міських мереж в контексті метрополізації, а також польських дослідників Б. Бартосевича, Т. Марковського, Т. Маршала [11] та ін.

Визнаючи значне напруження вищезазначених вчених, слід відмітити фрагментарний підхід до висвітлення особливостей співробітництва урбаністичних мереж різного ієрархічного рівня та особливо метрополійних мереж. Визначення передумов інтеграції міст у мережі та розуміння механізму їх функціонування дозволить приймати раціональні управлінські рішення з приводу регулювання урбанізаційними та метрополійними процесами. Саме тому аналіз взаємодії міста-метрополії з іншими аналогічними утвореннями через виконання їхніх функцій є необхідним для визначення напрямів розвитку кожної метрополії в мережі та розробки відповідного економіко-організаційного забезпечення, яке сприятиме реалізації спеціалізації кожної метрополії в конкурентному середовищі.

Мета статті полягає у висвітленні передумов інтеграції метрополій ЄС до метрополійних мереж, розкритті механізму співробітництва метрополій в мережі, визначенні особливостей співробітництва метрополій та окресленні можливостей інтеграції для вітчизняних метрополій.

Виклад основного матеріалу. Міжміське (міжмуніципальне) співробітництво властиве для міст різного ієрархічного рівня: від малого – до великого та, навіть, надвеликого – метрополійного. Особливістю міжміської співпраці є реалізація спільних цілей, завдань в інтересах кількох міст для раціоналізації залучення й використання ресурсів. Оскільки, малі та середні міста мають обмежені можливості та володіють значно меншими просторовими, фінансовими та людськими ресурсами, їх інтеграція є очевидною і важливою. Щодо інтеграції надвеликих міських агломерацій, метрополій у мережі, то тут важливо визначити не лише причини й цілі співробітництва, а й передусім механізм його реалізації. Зазначимо, що під метрополіями розуміють історично сформовану, велику, сконцентровану навколо великого міста або групи міст, форму поселення, складової складної або багатоскладової геосистеми, що конкурує і кооперується в глобальному масштабі з іншими суб'єктами або системами з метою задоволення потреб своїх жителів [7].

На думку польських дослідників, для міста з метрополійними функціями (регіональної метрополії) важливими рисами є чисельність

населення понад 0,5 млн. мешканців; значний економічний, інноваційним потенціал та розвинений сектор послуг вищого ієрархічного рівня; виконання метрополійних функцій (економічних, інноваційних, освітніх, культурних, сервісних) для прилеглої території та роль вузла в мережі комунікаційних зв'язків, що стимулює розвиток мережевої моделі економіки і управління [11, с. 12].

Як бачимо, з означень, то метрополія як утворення передбачає тісну співпрацю з прилеглою територією, з сусідніми поселеннями, а на етапі більшої розвиненості, коли регіональна метрополія переходить до рангу наднаціональної, то ведеться активніша співпраця з метрополіями одного ієрархічного рівня. Незважаючи на довгу дистанцію, яку треба пройти метрополії у своїй еволюції, не можна не розуміти, що потрапляння в систему “глобальних міст” (над регіональних, світових метрополій) має важливе значення для підвищення конкурентоспроможності будь-якої агломерації, її найближчого оточення, регіону і країни в цілому [6].

Зазначимо, що регіональні та надрегіональні (світові) метрополії відрізняються певною спеціалізацією, тобто, успішніше розвиваються за тими напрямками, в яких метрополія вже є визнаним загальноєвропейським та міжнародним лідером або ж має значні досягнення, що зумовлена міжнародним розподілом праці у постіндустріальному розвитку суспільства, раціональною маркетинговою стратегією метрополії та низкою чинників, зокрема, глобалізації й регіоналізації. Глобалізація збільшує взаємну залежність регіональних господарств. Використання можливостей, створених глобалізацією, і відображення загроз вимагають транскордонного співробітництва [8, с.8].

Підтвердженням цьому є положення Стратегії міжнародної діяльності м. Гельсінкі, які полягають у тому, що розширення ринку товарів, послуг, праці, активніше формування мереж співпраці з передовими міжнародними центрами вимагає від регіональних метрополій тісної стратегічної співпраці як з довколишніми регіонами, так і на глобальному рівні [8, с.8].

Наприклад, спеціалізація метрополій ЄС: Фінляндія – метрополія Гельсінкі (понад 1 млн. осіб) – центр інновацій, науки та економіки знань [3]; Лондон – фінансовий центр; Париж, Мілан – центри світової моди; Рурська метрополія – культурна (театральна) столиця Європи і т.п.

Щодо особливостей міжмуніципальної співпраці, то з досвіду розвитку метрополії Гельсінкі можна виділити певні характерні етапи такого співробітництва, кожен з яких визначається певними ознаками. На первинному етапі співпраці місто-метрополія формує співпрацю з прилеглими містами, які входять до складу Гельсінської

агломерації (Гельсінкі разом з містами-супутниками Вантаа, Еспоо та Кауніайнен утворює столичний регіон (регіональну метрополію) з населенням понад мільйон осіб). На регіональному рівні: у регіоні Фінської затоки формується трикутник співпраці: Гельсінкі, Таллінн і Санкт-Петербург, який є перспективним для розвитку в світовому масштабі за рахунок створення ємного інноваційного середовища, сприятливого підприємництва, розвинених логістичних зв'язків. На даний момент у співпраці міст більш інтенсивно розвиваються на двосторонні відносини: Гельсінкі-Таллінн, Гельсінкі-Санкт-Петербург. В інтересах Гельсінкі сприяти перспективному економічному зростанню та інтеграції регіону. У результаті поліпшення транспортних зв'язків Гельсінкі, Таллінн і Санкт-Петербург утворюють тісніший економічний регіон [8, с.12].

Санкт-Петербург і Таллінн є важливими для Гельсінкі партнерами, співпраця здійснюється у сфері соціального забезпечення та охорони здоров'я, в охороні навколишнього середовища, також і в сфері транспорту та логістики [8, с.16].

За межами регіону Фінської затоки основними партнерами по співпраці є Стокгольм і Берлін. Співпраця між Північними країнами Європи має давні традиції, і продовжує зміцнюватися. Окрім того, Гельсінкі розвиває функціональну співпрацю з іншими європейськими столицями та мегаполісами світу, що базується на багатогалузевому співробітництві.

Водночас, на надрегіональному рівні місто Гельсінкі входить до складу мережі Балтійських метрополій (BaltMet). Мережа була створена в 2002 р., в неї входять столиці регіону Балтійського моря, регіони транскордонних метрополій та 11 метрополій регіону: Берлін, Копенгаген, Гельсінкі, Мальме, Осло, Рига, Стокгольм, Санкт-Петербург, Таллінн, Вільнюс і Варшава. Мета співпраці мережі полягає у впровадженні положень Лісабонської стратегії ЄС на місцевому рівні, шляхом збільшення конкурентоспроможності міст-учасників, а також у захисті інтересів регіону Балтійського моря як інтегрованого, економічно розвиненого і наукоємного регіону на міжнародному рівні. Довгострокова мета діяльності мережі – сприяння перетворення регіону Балтійського моря в один з найбільш конкурентоспроможних регіонів ЄС [4].

Одним з основних завдань діяльності мережі BaltMet є розробка та реалізація нових міжнародних проєктів шляхом залучення інвестицій в регіон і сприяння співробітництву між органами місцевого самоврядування, підприємцями та науковцями [4].

Мережа BaltMet провадить спільну роботу з метою сприяння інтеграції та підвищення конкурентоспроможності регіону Балтійського моря. Така співпраця між метрополіями ведеться за

основними сферами: 1) сприяння інноваціям; 2) створення маркетингу регіональної ідентичності; 3) інфраструктура та сталий розвиток; 4) інтеграція та капіталізація досвіду міст. Чотири вищевказані сфери дій створюють основу для бачення міст BaltMet як інтегрованого, впізнаного на світовому рівні, конкурентоспроможного регіону Балтійського моря [5].

Мережа BaltMet здійснює координацію конкретних проектів співпраці метрополій-учасників та відстоює інтереси метрополій у контексті регіону Балтійського моря і ЄС. В рамках діяльності мережі BaltMet існує кілька проектів:

- 1) BaltMet Inno, в рамках якого була розроблена єдина стратегія інновацій партнерських міст і розвинена мережа співпраці між містами-учасниками (<http://www.inno.baltmet.org>);
- 2) BaltMet Invest полягає у розробці загальної стратегії координованого залучення інвестицій і планування в трьох столицях країн Балтії (Рига, Таллін, Вільнюс – www.invest.baltmet.org);
- 3) BaltMet Exchange реалізує програму обміну для представників Департаментів культури Гельсінкі, Таллінна, Риги, Вільнюса і Варшави з метою співробітництва та обміну досвідом (<http://exchange.baltmet.org>);
- 4) BaltMet Infra реалізує важливі для метрополій проекти розвитку інфраструктури і транспорту в масштабі регіону Балтійського моря;
- 5) Baltic Challenge реалізує щорічний міжнародний конкурс на краще інноваційне рішення технологій інформації та комунікацій, призначений для широкого кола користувачів (www.balticchallenge.net).

Метрополії BaltMet продовжать сприяння синергичності та обміну належною практикою у певних галузях управління містами, а також культурному та інформаційному обміну між метрополіями, щоб забезпечувати прогресивний соціально-економічний розвиток.

Метрополії Рига і Стокгольм, зокрема, активно співпрацюють і надають взаємну підтримку в рамках міжнародних організацій: у союзі столиць ЄС, Мережі балтійських метрополій (BaltMet), Союзі балтійських міст і Європейській організації міст (Eurocities).

Гельсінкі співпрацює з іншими мегаполісами Балтійського регіону в напрямі реалізації цілей спільної балтійської політики і політики ЄС північного виміру через участь у європейській мережі міст Eurocities [8, с. 21].

Критерієм участі в мережах і організаціях є сприяння реалізації стратегічних цілей всієї метрополії, підвищення знань і умінь відповідальних за управління і встановлення важливих професійних

зв'язків. Тобто, одна метрополія може одночасно входити до різних мереж співпраці: від локального (в межах агломерації) – до надрегіонального (між метрополіями) рівнів. Такі мережі співробітництва слугують для зміцнення діалогу між столичними регіонами (метрополіями) та їх подальшої інтеграції. Майже всі європейські метрополії беруть участь у роботі організації Євроміста (Eurocities), яка сприяє співпраці великих міст ЄС і відстоює їх інтереси (налічує 127 великих міст з 34 держав). Мережа UCUE об'єднує столиці ЄС. Глобальне співробітництво між метрополіями проводиться в таких організаціях як Міжнародна федерація житлового будівництва і планування (International Federation for Housing and Planning (IFHP), Місцеві органи влади за збалансованість та діалог глобальних міст (Local Governments for Sustainability і Global Cities Dialogue), а на глобальному рівні – світова асоціація великих метрополій Метрополіс (Metropolis).

Приклади діяльності вищенаведених урбаністичних мереж поширені на теренах ЄС, так, наприклад, у 1990 р. в Кракові був організований Союз польських метрополій, метою якого є зміцнення співпраці між усіма центрами регіонів у напрямку створення громадянського суспільства, встановлення партнерських контактів з європейськими містами і забезпечення швидкого соціально-економічного розвитку. На даний час всі польські міста є членами Співки польських метрополій, а також членами Асоціації Євроміста. Створення різного виду мереж міст сприяє спільному вирішенню низки проблемних питань та знижує рівень соціальної конфліктогенності.

Головною складовою механізму партнерства та співробітництва метрополій на основі кооперації та обміну є партисипативне управління. Позитивна роль підключення громадськості до процесу управління полягає, насамперед, у тому, що участь громадян підвищує довіру до міських інститутів влади, які часто складаються з представників діаметрально протилежних інтересів. Такий механізм успішно діє тільки в тому випадку, коли він природно формується на основі існуючих організаційних структур: у таких сферах, як санітарно-гігієнічна служба, паркове господарство, доступ до соціальних послуг, розвиток великих інфраструктурних проєктів та ін.

Висновки. Аналіз умов формування та мети співробітництва між містами в метрополійних мережах метрополіями довів про доцільність такої співпраці для вирішення низки спільних проблем у соціально-економічному розвитку. Формування вітчизняних метрополій та об'єднання їх у європейські метрополійні мережі є можливим при подальшій інтеграції України до ЄС.

На даному етапі, можна й доцільно формувати внутрішні мережі

для співпраці та впроваджувати основи партисипативного управління у діяльність місцевого самоврядування та державної служби, що сприятиме переходу до розуміння й необхідності активної участі громадян у розвитку міста та удосконалення інституту громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Денисенко О.О. Процеси метрополізації: світогосподарський аспект : монографія / Інститут географії НАН України — Київ, 2012. — 194 с.
2. Дружинин А. Г. Метрополитация как доминантная тенденция территориальной организации общества в постсоветский период: универсальные проявления и южно-российская специфика [Текст] / А. Г. Дружинин // Географический вестник. – 2009. – № 3. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.geo-vestnik.psu.ru/files/vest/174_metropolizaciq_kak_dominantnaq_tendenciq.pdf.
3. Инновационная стратегия метрополии Хельсинки [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.city-strategy.ru/UserFiles/File/helsinki.doc.
4. Мережа Балтійських метрополій [Електронний ресурс]– Режим доступу: www.baltmet.org.
5. Портал ризького самоврядування [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.riga.lv/RU/Channels/Riga_today/riga_pasaule/baltmet.htm
6. Розанов А. С. Глобальные метрополии. Москва – российский глобальный город. [Электронный ресурс] / А.С. Розанов, М. В.Румянцева – Режим доступа: www.msu.ru/projects/amv/doc/h1_1_1_5_nim_6.pdf
7. Собон Я. Вопросы управления развитием современных метрополій. [Електронний ресурс] / Я.Собон, З. Сиройч – Режим доступу: http://semafor.euke.sk/zbornik2007/pdf/sobon_sirojc2.pdf
8. Стратегия международной деятельности г. Хельсинки [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.hel.fi/hel2/ajankohtaista/Halke/Kv_strategia_ru.pdf с.8
9. Шевчук Л.Т. Польський досвід розвитку метрополій: уроки для України / Л.Т. Шевчук // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №1. – С.3-8.
10. Шульц С. Метрополійні процеси та розвиток міської мережі в Україні [Текст] / С.Шульц // *Metropolie pogramicza polsko-*

ukrainskiego. Metropolia polсько-українського пограниччя / pod redakcja Zbigniewa Makiely. Wydawnictwo Panstwowej Wyzszej Szkoły Zawodowej im. Ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. Jarosław 2010. S. 251-258.

11. Markowski T. Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja: Problemy i pojęcia podstawowe / T. Markowski, T. Marszał. – Warszawa : Polska Akademia Nauk. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, 2006. – 25 s.

**Щеглюк С.Д. Метрополитарные сети ЕС:
механизмы сотрудничества и возможности
интеграции для отечественных метрополій**

В статье раскрыты особенности межмуниципального сотрудничества городов-метрополій, установлена цель сотрудничества в условиях обострения конкуренции за трудовые, инвестиционные, финансовые ресурсы. Освещены основные элементы механизма интеграции метрополій в сети. Определены возможности использования зарубежного опыта для интеграции отечественных региональных метрополій европейской урбанистической сети.

Ключевые слова: метрополитарные сети, региональная метрополия, механизм сотрудничества.

**Shcheglyuk S.D. Metropolitan networks of EU:
mechanisms of cooperation and possibility of
integration for domestic metropolises**

In the article the features of the inter-municipal cooperation of the metropolises are considered, the cooperation purpose in the conditions of the increasing competition for labor, investment, financial resources is established. The basic mechanism elements of metropolitan integration into the network are presented. The opportunities to use the foreign experience to integrate domestic regional metropolises into the European urban network are defined.

Keywords: metropolises networks, regional metropolis, cooperation mechanism.